

Kommentar om Ericastiftelsens kliniska verksamhet med utgångspunkt i diskussion i media kring metoder inom barn- och ungdomspsykiatri (BUP)

Hur kommer det sig att vi använder lek och leksaker i vår verksamhet?

När vi inom barnpsykiatri försöker förstå barns och ungas bekymmer och svårigheter kan de yngre barnen inte alltid sitta ner och berätta med ord om sina problem, än mindre fylla i självskattningsformulär eller svara på en mängd frågor. Istället behöver situationen anpassas till barns naturliga uttrycksätt. Här krävs olika barncentrerade metoder som underlättar för barnet att kommunicera i mer konkret form kring sina upplevelser, föreställningar och känslor. För barn är olika former av lek, bild och rörelse ofta det naturliga sättet att uttrycka sig i dessa frågor, det har visats i pedagogisk och utvecklingspsykologisk forskning. Olika lekmetoder fyller en viktig funktion för att inhämta underlag till en så småningom sammanvägd bild av barnets totala problematik.

På Ericastiftelsen använder vi ofta ett urval leksaker i bedömning och behandling, kallat Ericamaterialet, som visat sig fungera bra i kommunikationen med barn. Materialet består av en mängd vanliga små leksaker (bilar, träd, hus, miniatyrdockor, vilda och tama djur etc) med tillhörande sandlåda att leka och bygga i. Det kompletteras med andra leksaker, rit- och bildmaterial. När vi i vår kliniska verksamhet arbetar med lek och lekmaterial utgår vi från aktuell utvecklingspsykologisk kunskap som idag innefattar forskning rörande t ex neuropsykologi, anknytningsteori och traumateori.

Att förstå barns lek är en process som kräver kunskap, erfarenhet och försiktighet. Varje förståelse av leken ska ses som en hypotes. Fler metoder för och källor till förståelse måste alltid användas. Använt på så sätt kan lek och lekobservation ge värdefull information om exempelvis barns självbild, motivation, samspelsförmåga, problemlösningsförmåga, utvecklingspotential och konfliktområden. En psykiatrisk diagnostik kan och bör aldrig baseras på enbart ett lekbaserat kommunikationsverktyg, som t ex Ericamaterialet. Andra källor till information måste alltid användas och resultaten sammanvägas.

Ericastiftelsen arbetar aktivt i enlighet med artikel 12 i FN:s konvention om barnets rättigheter att komma till tals i frågor som rör dem själva (Unicef, 2009). Även i aktuella forskningsrekommendationer (t.ex. Kungliga Vetenskapsakademien, 2010) påtalas vikten av att stärka barnets röst inom vård och forskning, eftersom detta är ett allvarligt eftersatt område i såväl Sverige som internationellt. I svensk patientlagstiftning (SFS 2014: 821) framhålls vikten av att inhämta barnets egna upplevelser och synpunkter i vården. Behovet av att utveckla metoder anpassade efter barnets ålder och mognad framhävs i dessa rekommendationer, något som Ericastiftelsen aktuellt arbetar aktivt med, t ex i en pågående valideringsstudie av ett skattningsinstrument anpassat för yngre barn.

Vad är Ericametoden?

Ericametoden utvecklades av medarbetare på Ericastiftelsen tidigt i vår historia, främst under 1940 - 60-talen. Tanken med metoden var att skapa ett mer systematiskt sätt att observera och

bedöma barns lekförmåga och på så sätt få fram underlag för att bättre förstå barns svårigheter och utvecklingsmöjligheter. Hur detta kunde göras beskrevs i en handbok som utgår från den tidens kunskaper om barn och barns utveckling. Idag används inte längre Ericametoden för bedömning av barns utveckling och vi följer inte handboken i vår verksamhet. Nyare och bättre metoder har tillkommit. Man arbetar inte längre utifrån teorin att leksaker har givna symbolvärden. Handboken bör ses som ett historiskt dokument över hur dåtidens barnpsykologer strävade efter att förstå barns psykiska upplevelsevärld.

I en observationsstudie, ”2000-talets barn bygger i sandlådan” (2006), undersöktes hur barn utanför vården använder sig av lekmaterial och tillhörande sandlåda. Syftet med studien var att utveckla kunskapen om vad som kan vara vanliga och ovanliga drag i nutida barns sätt att leka och bygga med materialet.

Finns det stöd i forskning för att psykoterapi med barn och unga fungerar och att lekmaterial ska användas?

Forskning om barn- och ungdomspsykoterapi har länge varit ett eftersatt område. På senare år har dock flera studier och forskningsöversikter publicerats som visar på gott forskningsstöd för barn- och ungdomspsykoterapi gällande en rad vanliga tillstånd hos barn och unga. Det gäller både längre och kortare terapier. Insatserna som studerats för yngre barn inbegriper tillämpning av diverse lekmaterial, så som exempelvis Ericamaterialets leksaker används som kommunikationsstöd i psykoterapeutisk behandling. Även ritmaterial, bilder och liknande material tillhandahålls som hjälp för barnet att uttrycka sig i terapirummet. I modern psykoterapiforskning fokuserar man numera mer på effekten av olika komponenter i insatserna än på vilken typ av material eller leksaker som används. Inte minst kvalitén i den terapeutiska relationen och ett gemensamt meningsskapande i kommunikationen, betonas som väsentliga för behandlingens framgång.

I Universitetskanslersämbetets (UKÄ) granskning 2014 av kvalitén på Ericastiftelsens psykoterapeutprogram med inriktning på barn och ungdom, där psykoterapi bedrivs utifrån lek och annat barnanpassat material, framkom att utbildningen är starkt förankrad i områdets vetenskapliga grund.

Stockholm i november 2015

Anna Norlén, Verksamhetschef och rektor,

Ericastiftelsen